

Nr 121.

Av herr **Lyberg m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.*

Beträffande de regler för valsättet, som enligt 1921 års ändringar i vissa delar av lagen om val till riksdagen skola lända till efterrättelse, föreligger så till vida en skillnad mellan bestämmelserna angående val till första kammaren och andra kammaren, att väl vid de förra valen, men icke vid de senare särskilda efterträdarenamn kunna upptagas på valsedelns högra sida. Avgår under valperioden en ordinarie ledamot av första kammaren, skall, där dylika efterträdarenamn förekomma, vid sammanräkning för utseende av efterträdare röstvärdet i första hand tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den avgångne riksdagsmannen särskilt upptagna efterträdarenamnen och, först om sådant namn icke finnes, namn å valsedelns vänstra sida, d. v. s. å den sida av valsekeln, som alltid skall upptaga de namn, som avse själva riksdagsmannavalet. Av proportionsvalsakkunniga — vars betänkande låg till grund för den kungl. propositionen och riksdagens beslut i ämnet — anfördes följande såsom motiv för denna anordning med särskilda efterträdarenamn:

»Det personliga ersättarskap, som nu gällande stadganden innebära, är emellertid så till vida icke fullt genomfört, som det icke gives någon möjlighet för valmannen att, ifall han önskar viss bestämd person till efterträdare åt viss bestämd representant, utmärka detta. Samma person kan komma att stå såsom efterträdare åt partiets samtliga riksdagsmän i valkretsen; huruvida han närmast är ersättare för A eller B eller C beror på vilkendera av dessa, som först avgår. Vi hava velat bereda ett ytterligare utrymme för det personliga ersättarskapet genom en särskild form för valseklarnas utfyllande.

I dylikt syfte föreslå vi nämligen ett sådant formulär för valsekel vid val till första kammaren, att sedeln avdelas i en vänster- och en högerkolumn, den förra avsedd för de för själva riksdagsmannavalet upptagna namnen, den senare för särskilda ersättarenamn. I den vänstra kolumnen skola namnen uppföras vart för sig i särskilda rutor. Mot varje ruta å vänstra sidan svarar å den

högra en särskild ruta, i vilken må kunna uppföras ett eller två namn, vilka framför andra skola komma i betraktande vid val av efterträdare. Ät den i förstnämnda ruta angivna riksdagsmannen i den ordning, vari de uppförts. Även om denna anordning genomgående praktiseras, kan givetvis allt fortfarande inträffa, att samma person samtidigt kan vara efterträdare ät flera riksdagsmän. Men detta beror då på att valmännen uppfört honom i flera ersättarerutor, vilket nämligen skulle kunna ske.

Anordningen har emellertid, såsom antytts, icke obligatorisk karaktär. Den, som vill, kan rösta i överensstämmelse med det nuvarande tillvägagångssättet, i vilket fall, vad hans valsedel beträffar, namnen vid ersättarevalet komma i betraktande enligt samma regler som de nu gällande.»

I Kungl. Maj:ts proposition nr 120 med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. hava upptagits bestämmelser, enligt vilka i ovan angivna hänseende de för *andrakammarvalen* gällande reglerna i allo skulle tillämpas vid kommunala representantval. Särskilda efterträdarenamn skulle sålunda vid sist omnämnda val icke kunna komma i fråga.

De skäl, som av proportionsvalsakkunniga anförts för ifrågavarande anordning vid förstakammarvalen, synas emellertid i än högre grad tala för ett medgivande i lag av enahanda förfaringssätt vid dessa kommunala val, emedan därigenom skulle för företrädare av olika åskådningar inom en kommunal valkrets beredas större möjlighet att enas om *gemensamma vallistor*, därest, såsom icke sällan är fallet, benägenhet därtill förefinnes. Erfarenheten särskilt från de allmänna kommunalfullmäktigval, vilka förrättats sedan fullmäktiginstitutionen blev obligatorisk även i ett stort antal av våra landskommuner, visar, att benägenheten att därvid genom överenskommelse om gemensamma listor under gemensam partibeteckning undvika valstrid med alla de därmed förbundna slitningar, arbete och kostnader, varit ganska omfattande. Men redan vid de fullmäktigval, som förrättades första gången efter tidpunkten för nyssberörda reforms genomförande, övergavs icke sällan tanken på dylika gemensamma listor av den anledningen, att det icke fanns någon möjlighet att ordna namnen på listorna så, att, där fullmäktig under valperioden avgick, efterträdare tillhörande samma meningsriktning som den avgående blev utsedd. Ty i sådant fall måste alltid den nya sammanräkningen giva till resultat, att den av de förut icke valda, vars namn stod först på den för alla väljare gemensamma listan, blev till efterträdare utsedd, vare sig han tillhörde samma eller annan meningsriktning. Och i många fall, då man utan att uppmärksamma detta förhållande, enades om gemensamma listor vid de första allmänna kommunalfullmäktigvalen, men sedermera gång efter annan fick göra

den arfarenheten, att vid sammanräkning för utseende av efterträdare successionen icke höll sig inom den meningsriktning, som representerades av avgången fullmäktig, har man vid påföljande allmänna fullmäktigval ansett sig nödsakad uppgiva tanken på ett dylikt samgående.

Enligt det nu föreliggande förslaget skulle i berörda hänseende saken för framtiden ställa sig på alldeles enahanda sätt. Det är emellertid uppenbarligen av vikt, att lagstiftningen så vitt möjligt främjar benägenheten hos och underlättar möjligheten för väljarna att genom valen föregående förhandlingar bestämma om de kommunala representationernas sammansättning. En dylik strävan att undvika onödiga valstrider kommer sannolikt att göra sig gällande icke blott vid fullmäktigvalen, utan också emellanåt vid val av landstingsmän för perioder, under vilka val till ledamöter av första kammaren icke inom vederbörande landsting kunna förekomma annat än efter Kungl. Maj:ts förordnande. Förutsättningarna för en samverkan i angivna hänseende bliva uppenbarligen större, i den mån väljarna med ledning av tidigare val efter enahanda rösträttsbestämmelser vunnit erfarenhet om de olika meningsriktningarnas styrka inom valkretsen.

Ett tillgodoseende av härmed förknippade önskemål beträffande valmetoden kan utan svårighet ske genom att i kommunallagarna upptages motsvarighet till vallagens ovan omförmälda bestämmelser om särskilda efterträdarenamn vid förstakammarval. För att åskådliggöra, huru de sålunda åsyftade ändringarna lämpligen skulle kunna införas i de vid propositionen fogade lagförslagen, har utarbetats bilagda utkast, som i transumerade delar avser att ansluta sig till det kungl. förslaget om ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Endast så till vida har därvid avvikelse skett från föreskrifterna beträffande efterträdarenamn vid valen till första kammaren, att utkastet förutsätter, att vid kommunalfullmäktigval kunna användas även valsedlar av den hittills begagnade typen och alltså icke såsom vid förstakammarvalen enbart valsedlar enligt fastställt formulär.

På liknande sätt skulle en omarbetning ske av de kungliga förslagen rörande ändringar i de övriga kommunallagarna.

Under hänvisning till vad vi sålunda anfört tillåta vi oss alltså i anledning av ifrågavarande kungl. proposition nr 120 föreslå,

att riksdagen ville för sin del besluta sådana ändringar i kommunallagarna, att vid val av kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige och landstingsmän

kunna å valsedel upptagas särskilda efterträdarenamn för vart och ett av de namn, som avse själva valet.

För den händelse motionens syfte vinner beaktande anhålles, att vederbörande utskott utarbetar de ändringar i lagtexten, som för syftets tillgodoseende äro nödiga.

Stockholm den 17 mars 1922.

Ernst Lyberg.

J. G. Waller.

J. P. Johansson.

Henric Öhngren.

Fritz Lindqvist.

Ernst Åström.

Utkast

till

Lag*)

om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet
den 21 mars 1862.

Häriigenom — — — — — lydelse:

§ 24.

Mom. 2. Röstlängden — — — — — tillämpning.

§ 27.

Mom. 1. I kommunen — — — — — anmälas.

§ 28.

Mom. 1. Kommunalfullmäktiges — — — — — särskilt stadgat.

§ 29.

Mom. 1. För — — — — — mantalsskriven.

Mom. 4. Valet sker — — — — — meningsriktning.

*) I transumerade delar lika med Kungl. Maj:ts förslag till lag.

Valsedeln skall antingen upptaga namnen i en följd, det ena under det andra, eller ock avfattas på sätt formulär 1*) vid denna lag utvisar.

Namnen å valsedeln må i förra fallet vara högst dubbelt så många som det antal kommunalfullmäktige valet avser och gälla själva fullmäktigvalet samt, i den mån namnen därvid icke tagas i anspråk, val av efterträdare åt avgången fullmäktig.

I senare fallet må å sedelns vänstra sida upptagas högst det antal namn, som nyss sagts. Dessa namn skola uppföras vart för sig i de särskilda rummen och gälla själva fullmäktigvalet samt, i den mån namnen därvid icke tagas i anspråk, val av efterträdare åt avgången fullmäktig. För efterträdarevalet må dessutom i motsvarande rum å sedelns högra sida uppföras högst två namn för vart och ett av de för själva fullmäktigvalet upptagna namnen. Upptager rum å sedelns högra sida två namn, skola de förekomma det ena under det andra.

Valsedel bör — — — — — giltigt namn.

Är något — — — — — obefintligt. Äro å valsedeln upptagna flera namn än ovan är medgivet, eller äro namn, som särskilt upptagits för val av efterträdare åt kommunalfullmäktig, flera än två, anses det eller de sista övertaliga namnen såsom obefintliga. För val av efterträdare särskilt upptaget namn, som saknar motsvarande namn för själva fullmäktigvalet, anses obefintligt.

Finnas — — — — — alla ogilla.

Mom. 5. — — — — — för vilka valen gälla.

§ 30.

Mom. 1. Sedan — — — — — bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, vilka, enligt vad i § 29 sägs, avse själva kommunalfullmäktigvalet.

Vid varje sammanräkning — — — — — må ej äga rum.

§ 31.

Mom. 1. Skola två — — — — — största jämförelsetalet.

§ 32.

Mom. 3. Avgår — — — — — tilldelades honom.

Vid den — — — — — hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till kommunalfullmäktig, anses såsom obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står

*) Jfr formulär 1 vid lag om val till riksdagen.

främst av de för den avgångne fullmäktigen särskilt upptagna efterträdarenamnen eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva fullmäktigvalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn, som står främst bland samtliga efterträdarenamnen å sedeln.

Den, som erhållit — — — — — valförrättningen avslutad.

§ 42.

I avseende på — — — — — i stället inträda.

Denna lag — — — — — med sistnämnda dag.